

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ У ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ ТА В УКРАЇНІ

Рахманов Музафарджан,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука» (м. Рівне, Україна)*

Науковий керівник: Романова Вікторія,

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання
та адаптивної фізичної культури
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука» (м. Рівне, Україна)*

Анотація. У статті здійснено порівняльний аналіз систем підготовки футболістів у провідних країнах світу та в Україні. Розглянуто управлінські моделі, методичні концепції, інфраструктурні та фінансові аспекти, а також механізми інтеграції молодих гравців у професійний футбол. Встановлено, що Німеччина, Іспанія, Англія, Франція та Бразилія мають стабільні та системні моделі розвитку, які поєднують централізоване управління, методичну єдність, сучасні технології та науковий супровід. В Україні система характеризується фрагментарністю, нестабільним фінансуванням та проблемами перехідного етапу, що знижує її ефективність. Водночас українська модель має потенціал розвитку за умови стандартизації програм, модернізації інфраструктури та впровадження міжнародного досвіду.

Ключові слова: футбол; система підготовки; порівняльний аналіз.

Abstract. The article presents a comparative analysis of football player training systems in leading countries of the world and in Ukraine. Management models, methodological concepts, infrastructural and financial aspects, as well as mechanisms for integrating young players into professional football are examined. It has been established that Germany, Spain, England, France, and Brazil possess stable and systematic models of development that combine centralized management, methodological consistency, modern technologies, and scientific support. In Ukraine, the system is characterized by fragmentation, unstable financing, and transitional stage problems, which reduce its effectiveness. At the same time, the Ukrainian model has development potential

provided that program standardization, infrastructure modernization, and the implementation of international experience are ensured.

Keywords. *football; training system; comparative analysis.*

Футбол є глобальним соціальним і культурним феноменом, що визначає рівень спортивного розвитку держави. Провідні країни світу (Німеччина, Іспанія, Франція, Бразилія, Англія) створили ефективні моделі багаторічної підготовки футболістів, які забезпечують стабільний приплив висококваліфікованих кадрів. В Україні, попри значну популярність футболу та розгалужену мережу ДЮСШ і клубних академій, система підготовки залишається менш конкурентоспроможною. Тому актуальним є порівняльний аналіз зарубіжних і вітчизняних моделей, що дозволить визначити напрями вдосконалення української системи підготовки футболістів [3].

Метою дослідження є здійснення порівняльного аналізу систем підготовки футболістів у провідних країнах світу та Україні, визначення їхніх сильних і слабких сторін, а також формулювання практичних рекомендацій щодо адаптації ефективних зарубіжних практик у вітчизняній моделі розвитку футболу.

Завдання дослідження:

1. Охарактеризувати ключові особливості систем підготовки футболістів у провідних країнах світу та Україні, визначивши організаційні й методичні підходи до формування футбольних кадрів.

2. Сформулювати рекомендації щодо вдосконалення української системи підготовки футболістів на основі аналізу зарубіжного досвіду та сучасних тенденцій розвитку футболу.

Проблематика системи підготовки футболістів в Україні та її співставлення із зарубіжними моделями знайшла відображення у працях низки вітчизняних науковців. Ніколаєнко В., Байрачний О. здійснили аналіз організаційно-методичних підходів до підготовки юних футболістів в Україні, порівнюючи їх із системами Нідерландів, Німеччини, Іспанії та Франції. Їхні дослідження акцентують увагу на необхідності модернізації навчально-тренувального процесу відповідно до європейських стандартів [2].

Соболь Е. розглядав управління багаторічною підготовкою футболістів з урахуванням факторів спортивної міграції, що напряму пов'язано з інтеграцією українських гравців у європейські системи та формуванням конкурентоспроможного кадрового резерву [4].

Порівняльний аналіз стратегічних моделей розвитку і тактичних схем гри клубів Європи та України, що дозволило виявити системні відмінності у підготовці футболістів та підкреслити потребу у

вдосконаленні вітчизняних методик здійснили Дулібський А., Свищ Я., Загура Ф. та інші [1].

Дослідження моделей розвитку футболу у провідних країнах світу дає змогу виявити відмінності у структурі, методичних підходах та організаційних механізмах, а також оцінити їхню придатність для українських реалій. Для забезпечення об'єктивності аналіз здійснюється за ключовими параметрами: система управління, концептуальні засади підготовки, інфраструктурне забезпечення, кадровий потенціал, фінансові ресурси, інтеграція спортивної науки та механізми переходу гравців до професійного рівня.

У Німеччині та Франції домінує централізована модель: національні федерації координують діяльність регіональних центрів, здійснюють ліцензування академій та контролюють якість навчально-тренувального процесу.

В Англії переважає клубна система, організована в межах програми EPPP, де академії поділяються за категоріями. Контроль якості забезпечується через регулярні аудити та стандартизовані вимоги.

В Іспанії та Нідерландах характерною є методична єдність при відносно децентралізованій структурі, що дозволяє поєднувати індивідуальний підхід із загальною концепцією розвитку футболу.

В Україні управління здійснюється національними органами, проте бракує єдиної довгострокової стратегії та стандартизованих програм, що знижує ефективність системи підготовки й ускладнює інтеграцію у міжнародний простір.

Рівень централізації та системності вітчизняної моделі підготовки футболістів поступається організованості провідних європейських країн.

В Іспанії та Нідерландах ключовим орієнтиром є концепція технічної переваги та формування ігрового інтелекту, що забезпечує високий рівень тактичної гнучкості. Німецька система поєднує акцент на фізичній потужності з розвитком універсальних технічних навичок, створюючи багатофункціонального гравця. У Франції діє централізована модель, яка робить ставку на дисципліну та універсальність, що дозволяє формувати збалансованих футболістів. Бразильська школа традиційно ґрунтується на креативності та індивідуальній техніці, що формує унікальний стиль гри, відомий усьому світу.

В Україні методичний підхід має змішаний характер: окремі академії орієнтуються на сучасні європейські стандарти, проте більшість дитячо-юнацьких спортивних шкіл зберігають традиційну модель із домінуванням фізичної підготовки. Основною проблемою залишається відсутність єдиної національної концепції розвитку, яка б забезпечувала системність і довгострокову перспективу підготовки футболістів.

У провідних футбольних державах спостерігається значна увага до розвитку матеріально-технічної бази та кадрового забезпечення. Англія та Німеччина вирізняються високим рівнем інвестицій у спортивну інфраструктуру, що забезпечує якісні умови для тренувального процесу. Франція реалізує централізовану модель із функціонуванням національних тренувальних центрів. Нідерланди, маючи обмежені фінансові ресурси, компенсують їх високим рівнем методичної організації та ефективністю управління.

В Україні інфраструктурна ситуація є неоднорідною: сучасні бази мають лише провідні клуби, тоді як більшість регіональних дитячо-юнацьких спортивних шкіл працюють у складних умовах із недостатнім ресурсним забезпеченням.

Щодо кадрової політики, у Німеччині та Франції система ліцензування тренерів є суворо регламентованою та постійно оновлюється відповідно до сучасних вимог. В Англії контроль здійснюється через категоризацію академій у межах програми EPPP. В Україні ж система підвищення кваліфікації тренерів потребує модернізації та інтеграції новітніх методичних підходів.

Провідні країни активно впроваджують інноваційні технології у процес підготовки: GPS-моніторинг, відеоаналіз, біомеханічні дослідження, індивідуалізовані програми навантаження. В Україні використання таких інструментів має епізодичний характер і не охоплює всю систему підготовки, що знижує її ефективність.

У провідних футбольних країнах створено різні моделі інтеграції молодих гравців у професійний спорт. Німеччина та Іспанія мають розвинену систему резервних команд, що забезпечує поступовий перехід від академії до основного складу. В Англії функціонує ліга U23 та активно використовується механізм оренд, тоді як Франція надає можливість молодим футболістам брати участь у матчах професійних клубів. В Україні ж відсутня стабільна вертикаль «академія – резерв – перша команда», що створює ризик втрати перспективних гравців на етапі переходу до дорослого футболу.

Фінансові моделі також мають відмінності. Англія та Німеччина характеризуються стабільною економічною основою, яка гарантує сталість розвитку. Бразильська система значною мірою орієнтована на експорт гравців як джерело доходу. В Україні фінансування залежить від клубних бюджетів і має нестабільний характер, що негативно впливає на довгострокове планування.

Порівняльний аналіз свідчить, що успішні футбольні держави вирізняються системністю управління, наявністю чіткої методичної концепції, стабільним фінансуванням, інтеграцією спортивної науки та структурованим механізмом переходу до професійного рівня. Вітчизняна

система має потенціал розвитку, проте потребує стандартизації програм, модернізації інфраструктури, удосконалення тренерської освіти, ширшого впровадження сучасних технологій та створення ефективної моделі інтеграції молоді. Для систематизації доцільно застосувати структурно-функціональний підхід, який охоплює такі ключові елементи: управлінську вертикаль, методичну базу, інфраструктуру, кадровий потенціал, фінансове забезпечення, науково-аналітичний супровід та механізм переходу до професійного футболу.

У провідних футбольних державах управлінська вертикаль має чітко визначену структуру та стандарти. Німеччина та Франція демонструють приклад централізованого управління, де кожен рівень системи виконує конкретні функції. В Україні ж спостерігається фрагментарність: окремі академії працюють за власними програмами, що знижує узгодженість і системність розвитку.

Методична стандартизація є ключовою перевагою Іспанії та Нідерландів, де існує чітка філософія гри, яка визначає зміст підготовки на всіх етапах. В Україні відсутній єдиний концептуальний документ, що регламентує навчально-тренувальний процес, унаслідок чого результат залежить від окремих академій, а не від системи загалом.

У провідних країнах завдання кожного вікового етапу чітко окреслені: розвиток технічних навичок на ранніх стадіях, поступове ускладнення тактичних дій, контроль фізичних навантажень та індивідуалізація програм. В Україні вікова структура формально існує, однак її практична реалізація часто не відповідає принципам довгострокового розвитку. Особливо проблемним є ранній акцент на результат, що може призводити до втрати перспективних гравців через передчасну селекцію.

Провідні футбольні держави активно застосовують сучасні наукові інструменти: біомеханічний аналіз рухів, моніторинг навантажень, створення індивідуальних профілів гравців, аналітику матчів. В Україні такі технології використовуються переважно у провідних клубах, тоді як більшість регіональних шкіл не мають доступу до фахівців зі спортивної науки. Це суттєво знижує ефективність управління тренувальним процесом і обмежує можливості комплексного розвитку футболістів.

У провідних футбольних країнах фінансова стабільність є ключовим чинником розвитку. Англія та Німеччина мають надійні джерела фінансування, що дозволяє здійснювати довгострокові інвестиції в академії та інфраструктуру. Бразильська модель базується переважно на трансферному механізмі, де продаж гравців виступає основним фінансовим ресурсом. В Україні ж фінансування залежить від економічного стану окремих клубів, що робить систему менш стійкою. Відсутність чітких

механізмів компенсації за підготовку гравців знижує мотивацію регіональних шкіл до якісної роботи.

Однією з найслабших ланок української моделі є інтеграція молодих футболістів у професійний рівень. У Німеччині функціонують резервні команди, в Англії діє ліга U23 та система оренд, а в Іспанії – В-команди, що забезпечують поступовий перехід. В Україні ж механізм інтеграції часто залежить від поточних кадрових потреб клубу, а не від стратегічної програми розвитку, що створює нестабільність і переривчастість кар’єрного шляху молодих гравців (таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика систем підготовки футболістів

Країна	Рівень централізації	Методична концепція	Інтеграція науки	Перехід до професійного рівня	Фінансова модель
Німеччина	Високий	Баланс техніки і фізичної підготовки	Висока	Резервні команди	Стабільне фінансування
Франція	Високий	Централізована універсальна модель	Висока	Національні центри	Державна підтримка
Англія	Середньо - високий	Категоризована академічна модель	Висока	Ліга U23	Комерційна модель
Іспанія	Середній	Технічна домінанта, ігровий інтелект	Висока	В-команди	Клубна система
Нідерланди	Середній	Філософія універсальності	Середня	Академічна вертикаль	Помірне фінансування
Бразилія	Низький	Креативність і техніка	Середня	Ранній дебют	Трансферна модель
Україна	Часткова	Змішана модель	Обмежена	Фрагментарний перехід	Нестабільне фінансування

Якщо оцінювати системи за умовною п’ятибальною шкалою за ключовими параметрами – методична узгодженість, рівень централізації,

фінансова стабільність, науковий супровід та інтеграція молоді, де провідні країни демонструють стабільно високі показники. В Україні спостерігається середній рівень методичності, недостатня централізація, нестабільне фінансування, обмежене використання спортивної науки та проблеми з переходом до професійного футболу.

Ефективність української системи можлива лише за умови створення єдиної концепції, яка забезпечить узгодженість усіх рівнів управління. Централізована координація сприятиме підвищенню якості контролю та формуванню передумов для стабільного розвитку. Україна має значний потенціал, проте потребує структурної реформи, що враховуватиме міжнародний досвід і буде адаптована до національних умов.

Порівняльний аналіз показує, що провідні футбольні країни мають системні моделі з чіткою методичною концепцією, стабільним фінансуванням та структурованим переходом молоді до професійного рівня. Українська система має потенціал розвитку, проте потребує стандартизації, модернізації та інтеграції сучасних наукових і управлінських підходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дулібський А., Свищ Я., Загура Ф., Колобич О., Хоркавий Б., Згоба, В. Л. Порівняльний аналіз моделей стратегічного розвитку і тактичних схем гри провідних професійних футбольних клубів і ліг Європи та України. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (4(204). 2026. С. 65–76.
2. Ніколаєнко В., Байрачний О. Організаційно-методичні підходи до побудови навчально-тренувального процесу на етапі початкової підготовки футболістів: порівняльний аналіз. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць*. 2014. № 1 (25). С. 76-80.
3. Перцухов А. А., Шаленко В. В. Модельні характеристики провідних футболістів різного ігрового амплуа. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2021. № 1 (81). С. 47–58.
4. Sobol E., Svatyev A., Doroshenko I., Kokareva S., Korzh N., & Doroshenko E. Formation of National Teams Taking in to Account the Factors of Football Players' Club Migration. *Physical Education Theory and Methodology*; 2021, № 21 (4): 389-396. (Scopus).